

Міні-заняття як ефективна форма організованої пізнавально - розвивальної діяльності дітей

Пам'ятка для молодого вихователя

Базовий компонент дошкільної освіти визначає зміст і структуру дошкільної освіти що забезпечує формування гармонійної особистості кожної дитини. А це значить, що у роботі з дошкільниками педагоги мають реалізовувати особистісно орієнтовану модель освітньо-виховної діяльності: ставитися до кожної дитини як неповторної особистості зі своїми психо-фізіологічними особливостями, здібностями, нахилами, бажаннями, проблемами; вибудовувати індивідуальну освітньо-виховну траєкторію дошкільника, створювати рівні можливості для її успішної реалізації. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» орієнтує педагогів на впровадження в практику цілісного підходу до розвитку особистості дитини: життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої. Фундаментом нової моделі організації життєдіяльності є розвиток особистісної культури дитини, що починається перш за все з оптимістичного світобачення. Педагог набуває можливості забезпечувати збалансований розвиток вихованця, направляти його основні тенденції розвитку до самореалізації, саморозвитку, самозбереження через розвиток ціннісного ставлення до природного, культурного, соціального світу і самого себе, що в визначено, як відповідні освітні напрямки розвитку - «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Дитина в соціумі», «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини».

Сучасна система дошкільного навчання покликана не лише навчати дітей, а й сприяти розвитку їхнього творчого мислення й інтелектуальних здібностей. Одним із основних завдань вихователя має стати завдання не просто дати дітям знання, а й навчити малюків міркувати грамотно обґрунтовувати свою позицію, самостійно приймати рішення, не уникати завдань із багатьма варіантами розв'язання.

Основною формою навчання дошкільників у процесі організованої пізнавальної діяльності було й залишається **заняття**. Але Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» передбачає зміни підходів до організації життєдіяльності дітей, яка має бути насичена цікавим змістом їхнього буття разом із дорослим у спеціально створеному розвивальному просторі. Освітній процес має включати різні види дитячої діяльності, але дещо іншим змістом наповнюється термін **«заняття»**. Традиційно заняття сприймається як організована регламентована діяльність дітей.

1. Види та типи занять у сучасному ЗДО

Заняття - одна з основних форм освітньої роботи з дошкільниками, яка дозволяє комплексно вирішувати всі поставлені завдання. На занятті вихователь займає ведучу позицію, а діти оволодівають навчальною діяльністю - вмінням слухати і чути мову дорослого, діяти у відповідності з вказівками, досягати потрібних результатів. Дитина на занятті має набути ті знання, якими вона користуватиметься у житті, і які забезпечать її самодостатність та мінімум практичних умінь.

Отже, організовуючи заняття як запланований і систематичний захід, необхідно визначати його мету. Мета полягає в тому, чи це заняття має *навчальний характер*, де накопичуються знання, вміння та практичні навички, а чи це заняття буде носити *розвивальний характер*, на якому діти самостійно здобувають знання, використовуючи набутий досвід на попередніх заняттях. Заняття розвивального характеру проводиться з метою поглиблення та поширення знань, розвитку логічного мислення: бажання висловити думку, довести її, обґрунтувати.

З метою усунення недоліків у знаннях дітей з будь-якого розділу програми проводяться *індивідуально-корекційні заняття*.

2. Інноваційні види занять у ЗДО

Тематичні заняття підпорядковуються певній темі та одній меті з вирішенням програмових завдань одного розділу програми. Ці заняття використовуються, коли формуються знання дітей (таке заняття носить навчальний характер). При формуванні нових знань використовують навчально-ігрове або навчально-пізнавальне заняття. Ці заняття

організуються на основі дидактичного матеріалу, літературного тексту з елементами експериментування тощо.

Комплексні заняття складаються з кількох взаємопов'язаних між собою частин, які підпорядковуються єдиній меті з одного розділу програми (розвиток мовлення, математика, малювання, ліплення, аплікація) і доповнюють одна одну. Комплексне заняття спрямоване на всебічне розкриття певної теми засобами різних видів діяльності, що послідовно змінюють одна одну. Воно може носити як навчальний, так і розвивальний характер.

Комбіновані заняття складаються з кількох частин і розділів програми, майже не пов'язаних між собою (наприклад, розвиток мовлення і малювання; математика і фізкультура; валеологія і музика; музика і малювання та ін.).

Інтегровані заняття охоплюють декілька розділів програми, використовуючи різні види діяльності навколо однієї теми, що стимулюють пізнавальну діяльність. Ці заняття носять розвивальний характер і використовуються на закріплення раніше засвоєних знань та для введення елементів новизни відповідно до теми заняття. Результатом впровадження таких занять у ЗДО є формування системного мислення дошкільників, збудження уваги, позитивно-емоційного ставлення до процесу пізнання, формування цілісної картини світу.

Контрольно-діагностичні заняття проводяться з метою перевірки, контролю, аналізу сформованості знань, умінь і навичок дітей та їх пізнавальних інтересів (в кінці кварталу, півріччя, навчального року). Сучасна дидактика пропонує проводити підсумково-контрольні (**контрольно-діагностичні**) заняття з опорою на *діяльнісний підхід*, використовуючи широкий арсенал практичних методів, ігрових прийомів у ситуаціях сюрпризності, пошуку, вибору, експериментування. Їх можна проводити у формі ігор, вікторин, конкурсів, турнірів, брей-рингів тощо, які дають змогу дітям продемонструвати свої здобутки в розвитку і навчанні в процесі змістовної зайнятості, партнерської взаємодії й невимушеного спілкування.

Широко втілюються в практику **нетрадиційні заняття**, як інноваційна форма роботи з дітьми. Це - міні-заняття, заняття-мандрівка, заняття-сюрприз, заняття-казка, заняття-пошук, заняття-відкриття, заняття-вікторина, фізкультурно-оздоровчі заняття, ввічливості, милосердя і доброти, пам'яті, клуб «Що? Де? Коли?», заняття-квест (розвідницька гра-змагання, в якій за відгадування загадок гравці отримують бонуси; суть заняття-квесту - привести дітей у стан захоплення спільною метою, як от:) пошуком скарбу, визволення друзів з полону, допомогою веселим чоловічкам тощо).

На заняттях з розвитку мовлення вихователь проводить цілеспрямовану лінгвістичну підготовку дітей до навчання в школі, комплексно формує мовленнєві вміння й навички, збагачує словник дітей. Тож заняття різних видів і типів є провідною формою навчання дітей рідної мови та розвитку мовлення (А.М. Богуш).

Класифікація мовленнєвих занять (за А.М. Богуш)

За своєю спрямованістю мовленнєві заняття бувають:

- **комплексні** (плануються перших три тижні кожного місяця), у процесі яких комплексно реалізують завдання з трьох розділів програми з освітньої напрямку «Мовлення дитини» (наприклад: розвиток зв'язного мовлення + формування звукової культури + формування граматично правильного мовлення);
- **тематичні** (або спеціальні), проводяться в кінці кожного місяця і спрямовані на розв'язання якогось одного мовленнєвого завдання (наприклад, розвиток словника або формування граматично правильного мовлення; формування звукової культури мовлення чи зв'язного мовлення);
- **контрольні**, які планують і проводять в усіх вікових групах з метою перевірки мовленнєвих навичок і умінь дітей протягом кварталу (півріччя), що дає змогу вихователю вчасно коригувати індивідуальну мовленнєву роботу з дітьми;
- інтегровані** (з пріоритетом мовленнєвих завдань) - ефективний засіб для закріплення набутих дітьми мовленнєвих умінь та навичок і збагачення пізнавального досвіду з метою більш повного і глибокого розкриття теми, успішного розв'язання мовленнєвих та розумових завдань з різних розділів програми. Інтегровані заняття можна проводити, починаючи з I молодшої групи (А.М. Богуш).

За способом організації дітей заняття в ЗДО бувають:

- **фронтальні** (загальногрупові, колективні), що проводяться одразу з усією групою дітей;
- **підгрупові** (в окремих методичних джерелах їх називають груповими), для яких організують по 8-15 дітей, розділяючи групу на дві підгрупи. Підгрупи слід формувати за

психологічним віком, орієнтуючись на інтереси, ситуативні бажання, здібності, інші суб'єктивні й об'єктивні чинники;

- *індивідуально-підгрупові* (або індивідуально-групові), на яких об'єднують по 4-8 дітей, чим забезпечують можливість здійснення диференційованого й індивідуального підходів;
- *індивідуальні*, які проводяться і з окремими дітьми, і з маленькими підгрупами по 2-4 осіб, якщо ці діти потребують індивідуальної навчально-розвивальної роботи однакової чи подібної спрямованості.

Основні вимоги щодо проведення занять:

- вказати тему заняття;
- вказати тип, вид заняття;
- чітко визначити навчальні, розвивальні та виховні завдання згідно програми та віку;
- початок заняття цікавий, інтригуючий;
- обов'язкова ігрова форма проведення;
- чітка мотивація всіх видів діяльності дітей.

Правила проведення занять:

- оптимальний темп заняття та раціональне використання часу;
- чіткість та доступність пояснень;
- врахування почуттів дітей, наявність зацікавлюючих моментів та заохочень;
- мінімальна кількість вказівок та повчань;
- лагідний тон;
- різноманітність форм роботи та зміни видів діяльності дітей.

Важливе місце у освітньому процесі посідає організована навчальна діяльність у формі занять та індивідуальна робота з окремими дітьми чи з маленькими підгрупами, які тривають від 7-15 хв. - до однієї години по 4-6 дітей (очі в очі) у формі своєрідних **міні-занять**.

Базова програма рекомендує частіше використовувати роботу в малих групах, **проводити міні-заняття**, що є ефективною та органічною формою організації педагогічної роботи з дітьми, яка цілком відповідає особистісно орієнтованій освітньо-виховній моделі.

Міні - заняття – сприяють розвитку важливих базових якостей особистості дитини – організованості, відповідальності, працелюбності, самовладання, спостережливості, креативності; дозволяють послідовно, у чіткій системі формувати уявлення, елементарні знання та ставлення до світу природи, речей, людей, стосунків, емоцій і почуттів, власного «Я», а також життєво і соціально важливих умінь і навичок.

Завдяки своїм **організаційно-змістовим особливостям міні-заняття** як форма педагогічної взаємодії з дітьми є надзвичайно ефективною у роботі вихователя.

Частина слова «міні» **передбачає мінімізацію. Як же проявляється мінімізація:**

- **у тривалості організованої діяльності.** Час заняття не регламентується педагогом і цілком залежить від бажання й активності дитини, від емоційно-вольової готовності та змістової заглибленості. Тривалість кожного фрагмента не має перевищувати межі виникнення й утримання інтересу дітей. Короткочасність проведення міні-заняття (7-15 хвилин) та невеликі обсяги навчального матеріалу дозволяють утримувати увагу дошкільників, проводити навчально-розвивальну роботу регулярно та дозовано, уникати перевантажень та перевтоми дітей;
- **у кількості дітей, які одночасно зайняті.** Орієнтир на невелику підгрупу дітей, які виявили інтерес, бажання долучитися до конкретного виду діяльності. Такі заняття, як правило, проводяться з обмеженою кількістю дітей (одним, парою або невеликою групою з 4-6 осіб), що наближує їх до індивідуальної форми роботи. Проводячи міні-заняття, вихователь має змогу здійснювати індивідуальну, ціленаправлену, розвивальну роботу з дітьми, спрямовану на активізацію пізнавального розвитку ;
- **в обсязі змісту, що реалізується, та видами діяльності.** Міні-заняття передбачають залучення дітей до різних видів **фрагментарної діяльності**, а це дозволяє пропонувати дошкільникам широку палітру різноманітних розвиваючих заходів: дихальну й пальчикову гімнастику, мовні вправи, ігри, бесіди тощо.
- **у місці і часі проведення міні-занять.** Нерегламентованість щодо місця проведення міні-занять дає можливість уникнути кабінетного спілкування та активно задіювати мимовільну увагу дітей (наприклад, міні-заняття можуть проходити у живому куточку дитячого садка, маючи змогу безпосередньо контактувати із живою природою; діти краще сприймають навчальний матеріал, виявляють більшу зацікавленість та активність у спілкуванні;

ефективно проходять міні-заняття і на вулиці, під час прогулянки дітей, у природних умовах діти навчаються вільно, з бажанням та завжди з позитивними емоціями).

Міні-заняття, проведені в процесі режимних моментів (збори на прогулянку, чергування, умивання, ігри тощо) значно активізують словниковий запас дітей, сприяють розвитку комунікативних навичок, формуванню основ соціально-схвалюваних рис особистості.

Види міні-заняття:

- за кількістю дітей (колективні, групові, індивідуально-групові, індивідуальні);
- за місцем і часом проведення;
- за обсягом змісту та видами діяльності;
- за тривалістю.

Залежно від задач, установ або ситуації, виникає необхідність вико ристовувати певний **тип міні-занять**. Типи міні-занять:

- варійоване у зміні видів діяльності (театралізована, пізнавальна, логіко-математична);
- ініційоване педагогом або дітьми;
- може бути спонтанне, сплановане чи ситуативне;
- синтезоване за видами (милування природою, розучування, розповідь, опис).

Міні – заняття не підміняють та не перекривають інші види, форми педагогічного впливу, не збільшують тривалість організованого пізнавального процесу.

Зміст міні – занять охоплює усі сфери життєдіяльності, змістовні напрямки, відбивається в усіх видах діяльності дітей.

